

Սույն գիրքը թվայնացվել է Գրքասեր ՀԿ-ում՝ հայերենով գրականության պահպանման, հանրայնացման և ժամանակակից թվային միջավայրում հասանելի դարձնելու նպատակով:

Կազմակերպության նախաձեռնությունը միտված է հայերեն գրքերի և տեքստերի տարածմանը, ընթերցանության խթանմանը և մշակութային ոչ նյութական ժառանգության պահպանությանը՝ ապահովելով դրանց հասանելիությունը հնարավորինս լայն շրջանակների համար:

Մենք հավատում ենք, որ թվայնացումը ոչ միայն պահպանման միջոց է, այլև գիտելիքի, գրականության և մշակույթի շարունակական փոխանցման կարևոր ուղի:

Գրքասեր ՀԿ-ն գրքերը ձայնագրում և թվայնացնում է բացառապես Ձեր նվիրատվությունների շնորհիվ: Կազմակերպությանը կարող եք օժանդակել հետևյալ հղումով՝

<https://grqaser.org/hy/donate>

Ստուգված

Հայ գրականություն, Արձակ, Պատմվածք

13+

Շիրվանզադե Եղբայրասպանը (Պատկեր)

— Բարի լույս, եղբայրս, ինձ ձեռաց երեք ռուբլի փող է հարկավոր: Տուր:

Այս, ասելով, Միսակը կանգնեց փողոցում, պատի տակ և իր կեղտոտ ձեռք անմիջապես պարզեց Արամին: Երևի նա միանգամայն հավատացած էր, որ առանց, այլևայլի ուզածն իսկույն պիտի ստանա, ինչպես ստացել էր ամեն շաբաթ տասնումեկ տարի շարունակ:

Մինչդեռ Արամն այն օրը ոչ միայն տրամադիր չէր եղբորը փող տալու, այլև հաստատապես վճռել էր մի անգամ ընդմիջտ ազատվել նրա անամոթ մուրացկանությունից, որ վաղուց արդեն ձանձրացրել էր նրան: Այսպես էր պահանջում նրանից իր կինը հանուն հինգ փոքրիկ զավակների, որոնց կերակրելն ու հագցնելը դյուրին բան չէր մի հասարակ արհեստավորի համար: Կար և մի ուրիշ նշանավոր պատճառ, որ ստիպում էր Արամին կտրել ամեն կապ իր հարազատ եղբոր հետ: Եվ այս պատճառն այսօր նրան թվում էր այնքան ստիպողական, որ դեռ առավոտ թեյի միջոցին ինքն իրեն մտածում էր, թե ինչպես է, որ մինչև այժմ նա դեռ հարաբերություն ունի իր եղբոր հետ կամ նույնիսկ թույլ է տալիս իրեն հետ խոսելու: Նա մինչև անգամ երեսը չդարձրեց Միսակին, լսելով նրա խռպոտ ձայնը: Կանգնած իր արհեստանոցի դռների առջև նայում էր հեռու: Այնտեղ, փողոցի ծայրում, մի լայն հրապարակում տիրում էր մի տեսակ իրարանցում, որ վերջին ամիսները դարձել էր սովորական: Ոստիկանների մի ահագին խումբ, գավթապահների օգնությամբ ցրում էր ամբոխը, որ բոլոր մերձակա փողոցներից դիմում էր դեպի հրապարակ:

— Իսկի չարժե մտիկ անել,— ասաց Միսակը, ձեռքը շարժելով օդի մեջ,— դատարկ բան է:— Զարվանսարայի ծուլ գործակատարները գործադու են արել:

— Էլի՞:

— Էլի,— շարունակեց Միսակը, կանգնելով եղբոր առջև,— ստիպում են խանութները փակել: Իսկ ուստիկանները պահանջում են բաց անել: Խեղճ վաճառականները հա, հա, հա, երկու կրակի մեջ են: Դես են նայում՝ հարված են ստանում, դեն են նայում՝ ապտակ: Մի պառավ կնիկ աչքերիս առջև ընկավ ձիերի ոտների տակ և լավ ճխլտվեց:

— Ինչու՞:

— Որդին գործակատար է, ապստամբություններից մեկն է: Մայրն ուզում էր նրան ազատել ուստիկաններից: Ինձ էլ մի քանի հարվածներ հասան:

— Հետո՞, ի՞նչ պատահեց այն պառավ կնոջը,— հարցրեց Արամը, հակառակ իր կամքի, երեսը դարձնելով եղբորը:

— Ազատվեց: Եվ գիտե՞ս ում շնորհիվ, այ քո հարազատ եղբոր, Միսակ Առաքելովիչ Դաբաղյանի: Այո, գնդակի արագությամբ ընկա ձիերի մեջ, դես հրեցի, դեն հրեցի, վերցրի գետնի վրա փռված պառավին և դուրս բերեցի ամբոխի միջից: Հենց այդ ժամանակ ինձ հասան մտրակի հարվածները: Ախ, ինչպես են զարկում, ինչպես, աստված ազատի Արամ, Արամ, շատ վատ ժամանակներում ենք ապրում: Մարդու կյանքը բոլորովին ապահով չէ: Եթե խելք ունես, իսկի գլուխդ բնիցդ դուրս մի հանիր: Հասկանո՞ւմ ես ինչ եմ ասում: Եթե չես հասկանում, վայ քո գլխին, վայ քո կնոջը, երեխաներին ու արհեստանոցին: Ես շատ մոտիկ բարեկամ մարդու, մի քանի անգամ զգուշացրի, ուշադրություն չդարձրեց: Այժմ նա կամրջի գլխի պալատումն է: Գիտե՞ս ինչ եմ ասում, եղբայր պատվական: Փորձանք եկավ գլխին. ինքն է մեղավոր: Առհասարակ այդ գործում փորձանքի մեջ ընկնողները բոլորն էլ իրանք են մեղավոր: Այո, ժամանակները վատացել են, շատ են կատաղել: Տուր շուտով երեք ռուբլի:

Մինչ Միսակը բարբառում էր, Արամը ուշադիր դիտում էր նրա կարմիր-կապտագույն թորոշմած դեմքը: Այդ անբնական փքված այտերը, թերթերունքներից զրկված կոպերը, արյունալի պլգած աչքերը, թարախով լի բշտիկներով ծածկված քիթն ու ճակատը կրում էին ոչ միայն ոգելից ըմպելիքների կործանիչ ազդեցությունը, այլև մի սոսկալի մարմնավոր ախտի զգվելի դրոշմը: Դա անգործ, արբշիռ շրջմուլիկի մի տիպար էր, փողոցի սեփականություն: Մեկն այն թշվառներից, որոնց անողոք ճակատագիրը քաշում էր դեպի կյանքի ստոր խորշերը, որպեսզի այնտեղ ոչնչացնե նրանց անհետք, ինչպես անբնական անասունների:

Արամը շաբաթը մեկ անգամ տեսնում էր այդ եղկելի արհեստանոցի դռների առջև կանգնած՝ սովորական տուրքին սպասելիս: Տեսնում էր նրա օր-օրի վրա վայր ու վայր ընկնելը և ցավում էր ու վշտանում, որպես կարող է վշտանալ միևնույն արգանդից ծնված եղբայրը: Նա վաղուց էր իր եղբորը համարում կորած և վաղուց էր դադարել համոզել նրա հետ դառնալ դեպի անդունդ տանող ճանապարհից, մի անգամ ամմիշտ համոզվելով, որ ոչ մի խրատ և ոչ մի քարոզ չի կարող փրկել նրան: Հարբեցողությունը, սուտը, անամոթությունը, խաբեությունը, ծուլությունը այդ մարդու մեջ գտել էին հավիտենական բուն: Վերջին ժամանակները նա սկսել էր

մինչև անգամ գողության անել, թեև այնքան զգույշ, որ դեռ ոստիկանության ձեռքը չէր ընկել, կամ գուցե ընկել էր և դուրս պրծել... սովորական ճանապարհով: Այս բոլոր ախտերը հայտնի էին Արամին, և նա դեռ եղբայր էր համարում նրան, դեռ օգնում էր նրան... կարեկցությունից դրոպած:

Իսկ այժմ... Այժմ պատահել էր մի բան, որի հետ չէին կարող հաշտվել Արամի զգացումները: Նա նայեց եղբոր կարմրած աչքերին, որոնց իմաստն այսօր առաջին անգամ թվաց նրան այնչափ կասկածելի և հրող, ու զգաց դեպի նա նոր տեսակի ատելություն: Ատելություն, որ խառն էր սուր զգվանքի հետ: Այն մարդը, որ մինչև այժմ նրա մեջ զարթեցրել էր միայն ամոթի, կարեկցության և վշտի զգացում, այսօր թվաց նրան այնպիսի մի արարած, որին համենայն դեպս կարեկցել չէր կարելի: Եվ տպավորությունն այնքան խորն էր, որ Արամը հանկարծակի ցնցվեց:

— Այո, եղբայր,— շարունակեց Միսակը, տեսնելով, որ իր խոսակցությունը այսօր, հակառակ սովորականին, գրավում էր եղբոր ուշադրությունը,— ես շատերին եմ ասում, իսկ քեզ պարտավոր եմ ասել, որովհետև հարազատ եղբայրդ եմ, այն էլ մեծ եղբայրդ, լսիր, լավ լսիր:

Նա մի քայլ ևս առաջ դրեց և բերանը մոտեցրեց եղբոր ականջին:

— Այստեղ քո կազմարանում դու ունիս մի քանի արհեստավորներ: Ջահել տղերք են, տաք գլուխներ, չեն հասկանում ինչ են անում: Ահա նրանք են քեզ փորձանքի մեջ զցել, վկա է աստված:

Սուս, մեր մեջ մնա, նրանց ոչինչ չասես: Կարող են ինձ մյուս աշխարհն ուղարկել...

— Ամենքից վտանգավորները կազմարարներն են, որովհետև նրանք գիրք շատ են կարդում: Հըմ, ճշմարիտ չե՞մ ասում: Լավ մտածիր: Հենց մեկը դու: Օ՛, օ, ես գիտեմ, թե ինչեր են կարդացել, է այժմ գլուխդ ինչով է լցված...

— Հետո, հետո,— ընդհատեց հանկարծ Արամը, որ մինչև այդ ժամանակ լուռ էր և զննող հայացքով նայում էր եղբորը,— շարունակիր:

— Ուրիշ ոչինչ, ես ասացի բոլորը:

— Ինչո՞վ է լիքը գլուխս, հըմ, ինչո՞վ:

— Թքիր, ես քեզ հետ կռվելու չեմ եկել այստեղ: Թողնենք: Վախենում եմ: Մեկ էլ տեսաք կնիկդ եկավ, երեսիս թքեց, վզակոթիս տվեց և դուրս արավ տնից: Հա, հա, տնից դուրս արավ: Ինչպես, քանի որ տունդ իսկի՛ մի անգամ էլ ոտ չեմ դրել: Չես թողել, որ ներս մտնեմ: Կնիկդ ինձ ատելով ատում է: Ինձ, կոլեժակի ռեգիստրատորիս: Ո՞վ:— Մի կալատոզի աղջիկ: Մի նեղանար, եղբայր, կնիկդ քեզ շատ է փոխել: Առաջ դու ավելի բարի էիր: Նա զգվում է ինձանից: Ինչո՞ւ: Որովհետև պիջակս յուղոտ է, պատառոտված, շապիկիս վրա գինու բծեր կան, օձիքս սևացած է, կոշիկներս ծակ, վարտիքիս ծայրերը զգգզված՝ գլխիս կեղտոտ մազերիս պես: Իսկ քիթս, նրա ասելով փտած բադիրջանի է նման: Հոտ է գալիս ինձանից, ինչպես խոզից կամ շնից: Խի, խի, խի... Տերը նրա հետ: Կալատոզի աղջիկն իրան կոմսուհի է համարում: Մի նեղանար, եղբայր, ես ճշմարիտ եմ ասում:

— Իմ կնիկը բոլորովին այդ բաների համար չէ, որ քեզ ատում է, Միսակ,— արտասանեց Արամը այնպիսի հուզումով, որից նրա ձայնը դողաց,— Իմ կնիկը քեզ շատ բաներ է ներել, էլի կների, եթե դու չլինեիր...

Նա կանգ առավ, շրթունքները սեղմելով ատամներով:

— Եթե ես ի՞նչ չլինեի, ասա, ասա, ինչո՞ւ կիսատ թողեցիր: Էհե, բարեկամ, դու ինձ հիմար չկարծես, հասկանում եմ ինչ էիր ուզում ասել: Ես հարբեցող եմ, անգործ, անախտան, փչացած... Միսակը նայեց եղբորը, որ կարմրած հիվանդոտ աչքերով և տարօրինակ ժպտաց:

— Ախ, եղբայր, եղբայր պատվական,— խոսեց նա մի քանի վայրկյան լռելուց հետո,— նայում եմ քեզ և ուրախանում: Ինչ ահագին տարբերություն կա քո և իմ մեջ:

Դու օրինավոր մարդ ես, երևելի կազմարար, հա, հա, հա, կրթված կազմարար, իսկ ես... թյու, ահա թե ինչ եմ, ցեխ, աղբ... հա, հա, հա, ինտելիգենտ մարդկանց հետ ես նստում ու վեր կենում: Լրագրերում հոդվածներ ես գրում արհեստավորների ու բանվորների դրության մասին: Հա, հա, հա, այդ շատ հետաքրքրական է, շատ հետաքրքրական: Պաշտպանում ես գործավորներին, հայիտյում ես բուրժուաներին և ձրիակերներին: Ցանկալի է իմանալ՝ քո կարծիքով ես ո՞ր դասակարգին եմ պատկանում՝ բուրժուա՞, թե՞ բանվոր: Հետո դու ուրիշ՝ դահա-դահա շատ բաներ ես անում: Եվ, որ ամենագլխավորն է, կառքով ես ման գալիս ընտանիքիդ հետ: Գիտե՞ս, կառքով ման գալը քիչ բան չէ, եթե կառապանը քեզ տեսնելիս շուտ-շուտ հետ չի նայում: Մի անգամ ես կառք նստեցի քեֆիս համար և կառապանը ամեն վայրկյան հետ էր նայում: Նա կարծում էր, որ ես քշել պիտի տամ և տեղ հասած թաքուն պիտի ծկվեմ կառքից, որպեսզի վարձը չվճարեմ: Դեմքս կասկածելի էր նրա համար: Իսկ դու կասկածելի չես, գիտեմ: Օ, օ, ես գիրք չեմ կարդում, բայց գիտեմ կարդալ մարդկանց հոգիները նրանց ճակատների վրա: Ուզո՞ւմ ես ասեմ, թե կնիկդ ինչու համար է ինձանից զգվում այժմ, թե դու ինչու համար ես այսօր այդպես կասկածով և խոր-խոր մտիկ անում ինձ: Դու մի բան ես ուզում իմանալ, զուր մի պլշիր աչքերդ...

Այդ միջոցին երկու ոստիկաններ մի կապույտ շապիկավոր երիտասարդի, աջ ու ձախ թևերից բռնած, տանում էին դիմացի մայթով:

Հանկարծ Միսակը կտրեց իր, ըստ երևույթին, անկապ խոսքերի թելը, նայեց նրանց և ապա դեպի երկինք, որպես թե անփույթ: Ինչ-որ մի նենգ և բազմախորհուրդ բան ժպիտի պես աղավաղեց նրա առանց այն էլ այլանդակված դեմքը:

Արամի գլնող հայացքից չխուսափեց այդ վայրկենական տեսարանը:

Երկար ժամանակ Արամը աչքերով հետևում էր ոստիկաններին և ձերբակալվածներին: Սպասում էր, որ մեկն ու մեկը նրանցից հետ կդարձնի երեսը և կնայի ուրիշ ոչ ոքի, եթե ոչ միայն Միսակին: Բայց ոչ մեկը չնայեց: Նրանք անհետացան փողոցի ծայրում: Միսակը հասկացավ եղբոր մտքերը, հազաջ խռպոտ ձայնով, թքեց մայթի վրա և շարունակեց:

— Պետք է ասած, որ ես քեզանից շնորհակալ եմ, եղբայր պատվական: Մեր ժամանակներում եղբայրություն ասած բանը չկա: Իսկ դու վատ եղբայր չես: Դու

մեկ-մեկ ինձ գրպանի ծախս ես տալիս: Հենց դրա համար է, որ քեզ սիրում եմ և ուզում եմ պաշտպանել ամեն կերպ: Եղբայր պատվական, ուշադրություն դարձրու քո աշակերտների վրա: Նրանք ինչ գործ ունեն ուսանողների հետ: Մի թողնիր, որ ոչ մի ուսանող կամ բանվոր, կամ անձանոթ ոտք դնի քո արհեստանոցն առանց գործի, հենց այնպես: Հասկացա՞ր: Պետք է որ հասկանաս, հիմար խոմ չես:

— Հասկանում եմ, այո, հասկանում եմ,— արտասանեց Արամը եռանդով ու ջերմագին: Եվ նրա ձայնը դարձյալ դողաց: — Շատ ուրախ եմ, շատ ուրախ եմ, ապա թե ոչ, քիչ էր մնում վախենալի քեզ համար: Էհ, այժմ թողնենք այդ և դառնանք ուրիշ կողմ: Գրողը տանի, այսօր ես սոխակի պես եմ բարբառում, լեզուս խիստ է բացվել: Գիտե՞ս ինչ, դու շատ էլ մի պարծենար քո խելքով: Եթե դու գրել գիտես, ես խոսել գիտեմ. ես քեզ համար շատ բան եմ արել: Օ, օ, ես չլինեի, այսօր դու, ով գիտե, քաղցած պիտի զկոտայիր: Հիշում եմ այսօրվա պես, դու տասներկու տարեկան էիր, երբ մեր հայրը, Տեր-Առաքելը մեռավ: Այն ժամանակ ես կոնսիստորիայում գրագիր էի ամսական քսաներկու ռուբլով: Վերցրի քեզ իմ թևերի տակ ինչպես մայր, որովհետև մեր մայրը քեզ ծնելիս էր մեռել: Ես էի, որ քեզ տվեցի Մյուլմանին աշակերտ: Ամենաառաջին կազմարարին: Իմ խաթրու նա քեզ արհեստ սովորեցրեց երեք տարում: Երկու ամսվա ռոճիկս միացրի քո խնայած գումարին, քեզ համար արհեստանոց բաց արի: Այժմ դու ամենալավ կազմարարներից մեկն ես իմ շնորհիվ, այո, իմ շնորհիվ: Այժմ դու ապրում ես մարդու պես, իսկ ես շան նման կյանքս քարշ եմ տալիս փողոցներում և մի օր անտեր, անօգնական կսատկեմ մի աղբանոցում:

— Եվ ո՞վ է մեղավոր, որ դու այդպես ես,— գոչեց Արամը:

— Ի՞նչ, ո՞վ է մեղավոր: Դու չգիտե՞ս, որ հարցնում ես: Մոռացե՛լ ես կնոջս: Ախ, այն գարշելի արարածին: Աստծուն է հայտնի, որ ես նրան սիրում էի: Ինչ արավ նա ինձ: Ախ, մինչև այն սարսափելի օրը ես օրինավոր մարդ էի, օղու հոտը չէի իմանում: Այն օրից ես սկսեցի ընկնել ու ընկնել և հասա, ահա, այս դրության: Ես միայն մի բանում եմ մեղավոր, այն է, որ, այդ րոպեին հենց անկողնի մեջ երկուսին միասին շանսատակ չարի: Էհ, եղբայր, ինչու ինձ հիշեցրիր այդ պատմությունը: Թքիր:

— Բավական է, լռիր,— արտասանեց Արամը խուլ ձայնով,— դու արդեն սպանել ես թե մեկին, թե մյուսին:

— Ի՞նչ ես հիմար-հիմար խոսում,— վրդովվեց Միսակը, եթե միայն կարող է վրդովվել մի մարդ, որ կորցրել է ամեն մի զգացում:

— Ես գիտեմ ինչ եմ ասում, գիտեմ:

— Դեհ, բավական է ինչքան խոսեցինք,— հանկարծ հանդարտվեց Միսակը, — խնդիրն այն է, որ այսօր ես ոչինչ եմ, գրո, սողուն, խլեզ, ճիճու, գորտ, ինչ կամենաս, միայն ոչ մարդ: Դու կարծում ես, որ ես չգիտեմ, որ դու ինձ չես սիրում: Ինձ ոչ ոք բանի տեղ չի դնում: Բայց թող հայտնի լինի ամենքին, որ ես էլ թքել եմ բոլորի վրա...

— Այդ ես գիտեմ, գիտեմ,— ընդհատեց Արամը դառն հեզնությամբ: — Գիտես, ավելի վատ քեզ համար: Իմացիր ուրեմն, որ ես այժմ ատում եմ մինչև անգամ իմ հոր գերեզմանը: Ինչո՞ւ նա ինձ աշխարհ զցեց: Այո, այս այնքան ճշմարիտ է, որքան և այն, որ կազմարարներիդ սոսնձի հոտն ինձ սկսում է արդեն զգվացնել: Գլխիս ցավից էլ այստեղ կանգնել չեմ կարող: Տուր ինձ երեք ռուբլին: Ես չգիտեմ այսօր քեզ

ինչ է պատահել, որ այդպես ուշացնում ես: Առաջ, որ գալիս էի ստանալու, շտապում էիր շուտով տուրքդ ձեռքս դնել և ինձ ճանապարհ գցել: Տուր, շուտ արա, այսօր դեռ կոկորդս չեմ թրջել: Ուզում եմ մի երկու բաժակ ներս ուղարկել, հետո մտնել ամբոխի մեջ: Տես, այն կողմ նայիր, դու խոմ մեկին տեսար թիկնապահներով քոռ Մաթոսի բաղնիքը գնալիս: Այժմ, երկուսին էլ տանում են: Այ, մտիկ արա, մեկը ուսանող է, մյուսը ատաղձագործ... Հա, հա, հա,— ծիծաղեց արբշիռը բարձրաձայն մի այնպիսի անախորժ ծիծաղով, որից Արամը ցնցվեց ոտից մինչև գլուխ:

Պատահեց մի բան, որին Միսակը չէր կարող սպասել: Արամի աչքերը լցվեցին արյունով: Նա գունատվեց: Հետո կարմրեց, հետո կապտեց և հանկարծ, կատվի արագությամբ, հարձակվեց եղբոր վրա, բռնելով նրա օձիքից, գոռաց.

— Լռիր, լռիր, գարշելի, ապա թե ոչ՝ խելքս կորցնում եմ:

Միսակը մի կերպ ազատվեց եղբոր ձեռքից, մի քայլ հետ կանգնեց վախեցած:

— Ի՞նչ պատահեց քեզ, դու իսկ որ խելքդ կորցրիր,— ասաց նա շնչասպառ:

— Արի ներս, փողոցում նայողներ կան, արի ներս, ես քեզ հետ գործ ունեմ,— գոչեց Արամը և բռնելով եղբոր ձեռքից, ուժով քաշեց, տարավ արհեստանոց:

Այնտեղ ոչ ոք չկար: Օրը կիրակի էր, Արամի արհեստավորներն ու աշակերտներն ազատ էին: Առաջին սեկյակը, ուր տարավ Արամը եղբորը, ներկայացնում էր կեսընդունարան և կեսարհեստանոց: Նա քաշեց եղբորը մի մութ անկյուն և, սեղմելով նրան պատին, մի ձեռքով բռնեց նրա օձիքը և ասաց.— Այսօր դատի օր է, դու պետք է ինձ հաշիվ տաս:

— Բաց թող օձիքս, բաց թող ասում եմ: Դու գժվել ես: Ինչի՞ մասին ես ինձանից հաշիվ պահանջում: Մեր հայրը ժառանգություն չի թողել:

— Թողել է, անիրավ, թողել է,— մռնչաց Արամը, ավելի սեղմելով նրան պատին,— մի մաքուր անուն: Դու ապականել ես այն: Հենց այս պահին պիտի հաշիվ տաս: Եվ այսօր, անպատճառ այսօր: Ասա այս րոպեին, ո՞ր է իմ նախկին աշակերտը, այն խելոք, աշխատասեր Հակոբը, որ իր շրջանի պարծանքն էր, ո՞ր է: — Բանտում:

— Ինչո՞ւ, անիրավ, ասա ի՞նչ մեղքի համար:

— Աստված գիտե, ես ինչ իմանամ, ես պրոկուրոր եմ:

— Դո՞ւ չգիտես: Օ, օ, դու շատ բան գիտես: Մատնիչ...

Տիրեց մի քանի վայրկյան լռություն:

Երկու եղբայր նայում էին միմյանց աչքերին, մեկը համարձակ դատավորի սուկալի հայացքով, մյուսը ընկճված, բայց լիրբ և անպատկառ:

— Մատնիչ,— կրկնեց Արամը,— խոստովանիր բոլորը, քանի որ լեզուդ բերանումդ է: Սողուն, ես բոլորը ներել եմ քեզ, բոլորը, բայց այդ մեկը, օ, օ, ոչ, անկարելի է ներել: Դու գերեզման հասցրիր մեր հորը քո խայտառակ կյանքով, ներեցի: Դու ծեծով ու տանջանքով կնոջդ ստիպեցիր դավաճանել քեզ, ասացի այդ քո գործն է, մտար գողերի ու սրիկաների շրջանը, ես քեզ խղճացի: Եվ միշտ օգնում

Էի: Դու գրպարտել ես ինձ, իմ կնոջն անգամ, գոռալով այս ու այն տեղ, թե մենք գրկել ենք քեզ: Ես համբերեցի: Ես քո բոլոր խայտառակությունները տարել եմ համբերությամբ: Բայց այդ մեկ ախտդ ես ներել չեմ կարող. իրավունք չունեմ ներելու, որովհետև թքում եմ երեսիս ամեն կողմից: Ես երկար ժամանակ չէի հավատում տարածված լուրին: Չէի ուզում հավատալ: Անտանելի է, դառն: Օ, օ, քանի անքուն գիշերներ եմ անցկացրել քո պատճառով: Այժմ արդեն ապացուցված է, որ դու այն ես, ինչ-որ անվանում եմ քեզ: Ես անհերքելի փաստեր ունեմ, ահա, այնտեղ, սեղանի մեջ: Դու մոտ քառասուն մարդ ես... Ասա, ինչո՞ւ համար, ո՞վ է քեզ ստիպում:

— Համոզմունքս,— հազիվ կարողացավ արտասանել Միսակը:

— Ուրեմն խոստովանո՞ւմ ես: Միթե քեզ նման մի սողուն կարո՞ղ է համոզմունք ունենալ: Լսիր,— շարունակեց Արամը, հազիվ շունչ քաշելով և եղբոր օձիքը բաց թողնելով,— ես պահանջում եմ քեզնից, ահա ինչ: Ես կկանչեմ այստեղ բոլորին, որոնք խոսում են քո մասին: Դու պետք է նրանց առջև խոստովանես, թե ով ես դու: Դու մեղա կգաս ծնկաչոք և ահա դրանով ինքդ վերջ կտաս քո գարշելի կյանքին:

Վերջին խոսքերն արտասանելիս՝ Նա սենյակի անկյունում դրած գրասեղանի արկղից հանեց մի ատրճանակ և դրեց սեղանի վրա:

— Հի, հի, հի,— ծիծաղեց Միսակը բարձրաձայն,— ինչ վախկոտ մարդ ես գտել: Ես գիտեմ, որ իմ կյանքի դատավճիռը տրված է արդեն: Բայց ես ոչ ոքից չեմ վախենում, լսո՞ւմ ես, ոչ ոքից... Դիր իր տեղն ատրճանակդ և հանգիստ թող ինձ, ապա թե ոչ, գիտես, ես քեզ ել... — Օհ, երանի միայն իմ վերաբերմամբ լինեիր ստոր և զազրելի: Բայց դու քանի անմեղների ես տանջանքների ենթարկել:

— Ասա, կկատարե՞ս իմ պահանջը, թե չէ:

Միսակը, նայելով նրան լկտի հայացքով, քայլերն ուղղեց դեպի դռները:

— Մնաս բարով, դու քոնն արա, ես էլ իմը կանեմ:

Արամը կտրեց նրա ճանապարհը, նորից փակեց դռները և եղբորն այնպես հրեց դեպի սեղանը, որ Նա, հինգ քայլ հետ գնալով, ընկավ գրասեղանի վրա: Նրա մի ձեռքը դիպավ ատրճանակին: Նա բնագդաբար խլեց զենքը, ուղղվեց: Այդ րոպեին նրա քայքայված դեմքը սոսկալի էր:

— Կռվենք, ուրեմն,— բղավեց Նա ատրճանակը բարձրացնելով:

Այնտեղ, հակառակ անկյունում, փոքրիկ, կեղտոտ Նստարանի վրա դրված էր մի մեծ և սուր դանակ, որպեսին գործ են ածում կազմարարները:

Արամը խլեց դանակը:

Նրա աչքերը մթնել էին, արյունը գլխովն էր գնում: Նա ոչինչ չէր զգում և մտածում այլևս, բացի մի բանից, որ իր առջև կանգնած է մի վնասարար սողուն, որին պիտի ոչնչացնել:

Միսակն զգաց, որ դրությունը վտանգավոր է: Եվ վճռեց պաշտպանվել: Սակայն հազիվ Նա մի շարժում էր արել, երբ զգաց իր կրծքի վրա պողպատի սառնությունը: Լսվեց մի խուլ դողոյուն, և Նա ընկավ հատակի վրա:

— Այդպես, ուրեմն դու հանաք չէիր անում,— արտասանեց մատնիչը, գալարվելով հատակի վրա,— ախ, ինչ վատ ձեռք ունես:

Արամն արյունոտ դանակը ձեռքին՝ մի քանի վայրկյան գազանային աչքերով դիտում էր արածը: Նա զգաց, որ հարվածը մահացու է, դանակը ցցվել է ուղիղ եղբոր սրտի մեջ: Գցեց դանակը մի կողմ և նստելով նստարանի վրա, աչքերը ձեռքերով ծածկեց:

— Կանչիր այստեղ վկաներ: Ես կասեմ, որ ինքս ինձ սպանեցի: Եղբայրասպան: Կանչիր: Երեխաներ ունես: Կանչիր, խեղճ ես...

Վիրավորվածն սկսեց խռիռալ և ձգվել: Արամը ցնցվելով, ոտքի կանգնեց և մի քայլ մոտենալով եղբորը, բևեռվեց տեղն ու տեղը ու արտասվեց.

— Ինչ արի... Եղբորս:— Միսակը մի վայրկյան աչքերը բաց արավ:

— Ասա բոլորին, որ ես մարդկանց ատում էի, որովհետև ինձանից զգվում էին ամենքը: Բայց ոչ մի կոպեկ չեմ վերցրել արածներիս համար:

Եվ երեսը դարձնելով պատի կողմը, լռեց հավիտյան...